

во второй половине 40-х – первой половине 50-х годов. В частности, автор акцентировал внимание на следующих моментах: согласно конституции Чехословацкой республики от 6 марта 1920 года, верующие дифференцировались на три группы: 1) верующие разрешённых религиозных конфессий, которые имели привилегированное положение (римо- и греко-католики); 2) верующие непризнанных государством религиозных конфессий (некоторые протестантские корпорации и секты); 3) безконфессиональные (неверующие, которые юридически оформили свой выход из церкви).

Протестантизм в Чехословацкой республике был представлен как традиционными религиозными конфессиями – лютеранством и кальвинизмом, так и новосозданными: чехобратской евангелистской церковью, немецкой евангелистской церковью, аугсбургской церковью евангелистов, охрановской церковью, евангелистской церковью аугсбургского вероисповедания и реформатской церковью Словакии и Подкарпатской Руси, протестантскими сектами – Братским союзом чехословацких баптистов, чехобратским союзом и методичной церковью.

С восстановлением советской власти на Закарпатье протестанты, и, в первую очередь, евангельские христиане-баптисты, выискивают пути и формы адаптации к новым условиям действительности. О вышеуказанном свидетельствует чиновничья кампания так называемой «анкетизации» проповеднического состава общин баптистов в начале 50-х годов, а также идея объединения реформатов под эгидой Всесоюзного Совета евангельских христиан-баптистов.

SUMMARY

PROTESTANTS OF TRANSCARPATIA: A LOOK IN THE PAST

Leshko O.V. (Uzhhorod)

Using archive sources, the author of the given research has analyzed the part and place of the Protestant communities of the bourgeois Czechoslovakia in the 20-30s as well as in the period of the establishment of Soviet power in Transcarpathia – in the second half of the 40s – first half of the 50s. In particular, the author especially stressed such facts: in accordance with the constitution of Czechoslovakia from 6 March 1920, all the believers were divided into three groups: 1) the believers of the authorized religious denominations that held a privileged position (Rome and Greek Catholics); 2) the believers of the unrecognized by the state religious denominations (some Protestant corporations and sects); 3) those without denomination (non-believers who legalized their secession from church).

Protestantism in the Republic of Czechoslovakia was represented by both traditional religious denominations – Lutheranism and Calvinism, and the newly created ones: Czeskobratska evangelical church, German evangelical church, Ausburg evangelical church, ohranovska church, evangelical church of Ausburg denomination and Reformatory church of Slovakia and Pidcarpatska Rus, Protestant sects – Fraternal alliance of Czech and Slovakian Baptists, Czeskobratsky union and methodical church.

After the Soviet power establishment in Transcarpathia the Protestants and first of all evangelical Christians-Baptists discover new ways and forms of adaptation to the new conditions of the reality. The official campaign of the so-called «personal particularization» of the preacher staff of the Baptist communities at the beginning of the 50s is evidence of it as well as the idea of the unification of the Reformators under the aegis of All-Union Council of evangelical Christians-Baptists.

ЕТНОПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ НА ЗАКАРПАТТІ (1950-1991 рр.)

МАЛЕЦЬ О.О. (Ужгород)

Період з 1950 до 1991 р. дуже складний і суперечливий домінуючими господарськими, соціально-політичними, ідеологічними, культурними та етнічними процесами. Впродовж цього часу в Закарпатті повністю перемогла радянська державно-політична система (1951-1955 рр.), пройшов процес десталінізації і суперечливих реформ М.Хрущова

(1956-1964 рр.), епоха застою (1965-1985 рр.) та доба перебудови М.Горбачова (1986-1991 рр.).

Суцільна колективізація сільського господарства спричинила відплив значної кількості сільського населення в міста, містечка та великі села, що ставали помітними промисловими центрами. Саме в них концентрувались традиційні лісопереробні,

лісохімічні, соледобувні та цегельні підприємства. За роки радянської влади в них сформувались нові галузі промисловості – харчова, текстильна, машинобудівельна, приладобудівельна та ін.

Широкомасштабне промислове будівництво та інші соціальні перетворення, не дивлячись на екстенсивний розвиток економіки, внесли в життя населення Закарпаття багато нового. В українців краю вони сприяли формуванню почуттів національної ідентичності, що проявлялось в таких групових рисах, як усвідомленні спільності свого походження, історичної долі, історичної пам'яті з усім українським етносом, його мовою та культурою. Водночас ці широкомасштабні соціально-економічні перетворення сприяли поширенню і нав'язуванню державно-політичної самоідентифікації у вигляді загальною радянської ідентичності, як альтернативи

національній приналежності. Щоб підтримати і утвердити останню радянські власті використовували як політику примусових і добровільних міграцій, так широкомасштабні засоби політичного, ідеологічного та мовно-культурного тиску.

Ці соціально-економічні перетворення та політика радянських властей спричинили доволі швидке зростання міського населення. Про це свідчать дані про зростання кількості міського населення. У 1959 р. в містах проживало лише 28,8% населення краю. Вже в 1979 р. в містах проживало 37,8%, в 1986 р. – 41%, а в 1989 р. – 41,1% населення краю [1]. Цьому сприяла концентрація промислового виробництва в Ужгороді, Мукачеві, Берегові, Виноградіві, Хусті та ін. Особливо швидко зростала численність населення міст Ужгорода і Мукачева, що засвідчується нижче наведеною таблицею [2].

Місто/рік	1945	1959	1969	1979	1980	1989	1990
Ужгород	19.061	47.400	64.200	91.000	93.400	117.000	120.000
Мукачево	25.603	46.400	60.900	72.000	73.500	85.000	80.000

Особливо помітний відплив населення йшов з сіл ужанської Верховини. Наприклад, загальна кількість населення Великоберезнянщини з 31857 чол. у 1959 р. скоротилась до 30835 чол. у 1989 р. За ці ж тридцять років населення Перечинського району збільшилось всього на 3573 чол., Волівецького – на 5275 чол., населення Ужгорода виросло на 69125, Мукачева – на 38098 чол. Швидко зростало також населення районних центрів, які ставали помітними локальними промисловими центрами [3]. Лише в 1989 р. в міста Закарпаття прибуло 17.997 чол., в тому числі з інших міст – 10.764, а 7233 – з сіл, в тому числі 6.652 з сіл області. Більшість промислових підприємств, споруджених у 60-80-ті р.р. ХХ ст. в Закарпатті, була пов'язана з військово-промисловим комплексом, а тому на них масово надсилались російськомовні спеціалісти. Щороку в область прибувало від 10 тис. (1963 р.) до 19 тис. (1958 р.) працездатного населення, а вибувало за межі області від 7,7 тис. (1963 р.) до 15,2 тис. (1953, 1955 р.р.) чоловік. Щорічний механічний приріст населення області коливався від 2 до 3 тис. чоловік. Навіть у 1989 р. лише за направленням міграційних служб у міста Закарпаття прибуло 6746 чол. із-за меж України, а 11251 чол. – з інших областей України [4].

Єдиною мовою виробничого, урядового і побутового спілкування цих переселенців та інженерно-технічного персоналу підприємств, пов'язаних з військово-промисловим комплексом і підприємств так званого союзно-республіканського підпорядкування, була російська мова. Займаючи керівні і високооплачувані посади ці російськомовні мігранти відігравали основну роль у творенні «радянського

народу», «розвінчуванні націоналізму», «зросійщенні українців», у зневажанні української мови і культури, насаджуванні серед місцевих українців психології другосортності, культурної та інтелектуальної неповноцінності.

Водночас міграційними службами і різними політичними та ідеологічними кампаніями заохочувалось переселення закарпатців за межі області. Відомі дослідники населення Закарпаття В.П. Копчак і С.І. Копчак аргументовано доказали, що населення краю з 1947 до 1970 р. за рахунок природнього приросту, мало збільшитись на 367, 8 тис. чол., тобто на 46,4%. Фактично ж ріст населення складав всього 278,5 тис. чол. Це означає, що з області впродовж 1947-1970 рр. мігрувало у східні області понад 90 тис. чол. Упродовж 1947-1991 рр. з області переселилось понад 220 тис. закарпатців, з них 200 тис. – в інші області Радянського Союзу і лише 20 тис. у західні країни [5].

Складною за соціальними, культурно-побутовими та етнопонаціональними наслідками була проблема зайнятості населення Закарпаття. П'ятдесяти-сімдесяти роки ХХ ст. були роками значного економічного розвитку краю. За ці роки в області було створено понад 50 галузей промисловості і десятки тисяч робочих місць, але проблему безробіття так і не було вирішено. Особливо значне число безробітних було у гірських районах. Тут з середини 60-х років припинились суцільні вирубки лісів і тисячі лісорубів втратили роботу. Тамешні колгоспи не могли забезпечити оплачуваною працею навіть колгоспників, не те щоб дати працю безробітним. Колгоспники працювали лише заради збереження

клаптика присадибної ділянки, а їх родини виживали із заробітків тих членів сімей, котрі працювали в промисловості, сфері обслуговування населення чи виїздили на заробітки за межі області.

Сезонні міграції робочої сили не регулювались державними органами влади, а тому достовірних статистичних даних про їх розмах не маємо. За статистичними даними у 1979 і 1989 рр. 33,5% всього населення краю (відповідно 387,5 тис. і 417,1 тис.) не було зайнято в народному господарстві і не називало джерел свого існування [6]. Саме вони склали основний резерв сезонних робітників. За приблизними підрахунками на сезонні роботи виїздило від 200 до 240 тис. закарпатців. Досліджуючи проблему сезонних міграцій М.І. Долішний в Закарпатті виділив 5 таких міграційних вогнищ: Зарічанське (9 сіл), Березівське (4 села), Чумалівське (9 сіл), Синевирське (4 села), Середньоводянське (5 сіл). За його даними лише з 27 сіл названих вогнищ виїздило на сезонні роботи майже 20 тис. чол. Серед сезонників переважали чоловіки (74,5%), а серед них 21-30-річні чоловіки з 7-8 класною освітою [7].

Розвиток економіки супроводжувався становленням міст і містечок як поліетнічних промислових центрів з етнічно змішаним населенням, зростала внутрішньообласна і міжобласна рухливість населення, а посилена пропаганда радянського інтернаціоналізму сприяли зростанню кількості етнічно змішаних шлюбів. Ріст кількості національно змішаних шлюбів тлумачився як прискорення процесів інтернаціоналізації. Насправді йшли дуже складні процеси зміни ціннісних орієнтацій з етнічних на радянську самовідданість і російськомовну радянську маргінальну культуру. В Закарпатті виділялись такі основні групи етнічно змішаних шлюбів: 1. Між українцями і росіянами; 2. Між українцями і угорцями; 3. Між українцями і словаками; 4. Між українцями і представниками інших етнічних груп; 5. Між росіянами і представниками інших національностей. Кількість кожної з груп етнічно змішаних шлюбів визначалась чисельністю кожної з етнічних груп, характером їх розселення, співвідношенням мовних і побутових традицій, соціальною і професійною структурою населення та інших чинників. У сільській місцевості рідна мова і етнічна належність дітей від етнічно змішаних шлюбів визначались оточуючим етнічним середовищем та етнічною орієнтацією батьків. Трохи інша ситуація була в містах Закарпаття, зокрема в Ужгороді і Мукачеві, в яких мовна, а часто і етнічна орієнтація у етнічно змішаних сім'ях визначалась не лише батьками, а й упривілейованістю росіян і російської мови. Російсько-національні сім'ї визначались особливою активністю в поширенні радянської культури на найближче оточення. Вони поводитись як типові етнічно дезорієнтовані, розгублені, спустошені і

деетнізовані маргінали, котрі не інтегрувались в жоден з етносів. Колишні ідеологи Закарпатського обкому КПРС, ще навіть у 1993 р. пропагували і вихваляли етнічно змішані сім'ї як провісника дружби народів. Вони, видаючи свої суб'єктивні припущення і побажання за факти та підтасовуючи їх під комуністичні ідеологеми, твердили: «Чи не кожна третя закарпатська сім'я об'єднує представників різних етнічних спільнот. Історично сталося так, що подеколи навіть батьки і діти дотримуються різних поглядів на своє етнічне походження. Тенденція до міжнаціональних шлюбів скрізь посилюється. Моральна їх особливість у тому, що вони більше, ніж інші форми взаємин, сприяють засвоєнню вироблених культурою уявлень про те, якими мають бути людські стосунки» [8]. Наведена цитата дивує не лише безграмотним твердженням про засвоєння «...вироблених культурою уявлень...», а й явною підтасовкою висновків. Кожній пересічній людині відомо, що діти із етнічно змішаних сімей дуже часто національно дезорієнтовані, не інтегровані в жоден етнос. Стоячи на межі двох етносів, вони морально і духовно невірноважені, спустошені. Такі маргінали піддавались легкому зросійщенню, бо це створювало ілюзію якоїсь соціально-політичної перспективи. Саме тому, ще й нині комуністична ідеологія підносить таких маргіналів до рангу інтернаціоналістів.

Напрямки розвитку етномовної і етнонаціональної політики радянських властей засвідчуються тим, що в 1959 р. російську мову рідною вважало лише 0,65% закарпатських українців та 0,05% угорців. У 1989 р. її рідною вважало вже 1% (9767 чол.) українців, 0,6% (1.557) угорців, 49,5% євреїв, 46,6% білорусів, 6,1% німців, 5,3% словаків, 1% циган та 0,5% румун. Водночас вільно володіло російською мовою 59,9% українців, 42,8% угорців, 51% румунів, 1% циган Закарпаття. Незважаючи на це в краї паралельно йшло доволі динамічне освоєння української мови. За переписом 1989 р. українську мову рідною визнало 33,2% словаків, 18,4% німців, 13,8% євреїв, 12,3% циган, 7,5% білорусів і навіть 3,8% росіян, 2,1% угорців та 0,7% румун. Вільне володіння українською мовою тоді ж засвідчило 47,9% росіян, 13,4% угорців та 4% румун. Нині понад 89% населення Закарпаття вільно володіє українською мовою [9].

Російська мова як мова «міжнаціонального спілкування», як мова радянської культури, літератури і мистецтва, науки і техніки, державних органів влади і політики, як мова політично домінуючого етносу проникла в усі сфери суспільного життя. Різними засобами нав'язування вона стала розмовною в етнічно змішаних сім'ях, у середовищі партійно-радянського чиновництва і технічної інтелігенції, в армії та органах правопорядку, серед робітників

підприємств військово-промислового комплексу та ін. Засоби нав'язування зробили російську мову ненависною для багатьох закарпатців, що проявлялось в її висміюванні і передразнюванні. Згодом боротьба проти її обов'язковості стала одним з елементів руху за етнічну ідентичність і національну культуру закарпатських українців, а з середини 1980-х рр. – одним із елементів національно-визвольного руху.

Одним з найважливіх показників соціально-культурного життя етносів є стан і розвиток народної освіти та культури. Комуністичні власті особливого значення надавали розвитку освіти і культури, бо через них нав'язували молоді комуністичну ідеологію, радянський спосіб життя, радянський патріотизм та інтернаціоналізм, ненависть до «буржуазного українського націоналізму», вихваляли великий російський народ і його культуру, проводили зрощення українців.

Уже впродовж 1946/47 н.р. склалась доволі струнка система народної освіти. У 1950/51 н.р. в області працювали 959 шкіл, в яких навчалось 146,3 тис. учнів, із них 4,7 тис. – в 9-11 класах. У 1960/61 н.р. в 1020 школах навчалось 182,4 тис. учнів, із них 21,4 тис. – в 9-11 класах. У 1970/71 н.р. в 819 школах навчалось 222 тис. учнів, із них 47,6 тис. – в 9-11 класах. У 1980/81 н.р. в 765 школах навчалось 218,2 тис. учнів, із них 41,8 тис. – в 10-11 класах, у 1989/90 н.р. в 713 школах навчалось 215,4 тис. учнів, із них 30,2 тис. – в 10-11 класах [10]. Достатньо динамічно розвивалась освіта українців Закарпаття. Уже в 1957/58 н.р. в області працювала

681 українська школа, з них 96 середні, 254 семирічні та 331 початкові [11].

Крім того, в області вже у 1950/51 н.р. працювали 13 середніх спеціальних закладів, в яких навчались 4,2 тис. студенти. У 1989/90 н.р. в області працювало 15 середніх спеціальних закладів, в яких навчались понад 11,3 тис. студентів. Відкритий в 1945 р. Ужгородський державний університет за роки радянської влади випустив 36,4 тис. спеціалістів за вищою освітою [12]. Господарські та культурно-побутові перетворення зумовили зміни в рівні освіченості населення області. Вже в 1979 р. в області проживала 41 тис. спеціалістів з вищою освітою, 8,9 тис. – з незакінченою вищою та 79,7 – з середньою спеціальною освітою. У 1989 р. в краї проживало вже 65,6 тис. чоловік з вищою освітою, 9,2 тис. – з незакінченою вищою та 132,7 – з середньою спеціальною освітою [13].

Достатньо високий рівень освіченості населення Закарпаття засвідчується й тим, що на кожну 1000 чол. в 1979 р. приходилось 49 чол. з вищою, 11 – незакінченою, 95 – з середньою спеціальною та 268 – з середньою загальною освітою. У 1989 р. на кожну 1000 чол. вже припадало 72 чол. з вищою, 10 – незакінченою вищою, 145 – з середньою спеціальною та 366 – з середньою загальною освітою. Наведені матеріали свідчать, що темпи зростання освіченості населення Закарпаття впродовж 1950-1989 р.р. були достатньо високими. Що ж стосується рівня освіченості населення Закарпаття по національних групах, то вона мала такий вигляд:

Рівень освіти (на 1000 чол.) по національних групах (1989):

Національність	вища	незак. вища	середня спец.	середня	незакінч. середня	початкова
українці	68	10	149	367	218	145
угорці	37	7	98	427	264	155
румуні	17	3	38	208	451	181
словаки	88	12	157	285	107	-
цигани	-	-	7	97	431	387
росіяни	246	25	267	310	-	34

За роки радянської влади в області було розбудовано й систему дошкільних закладів. Якщо в 1950 р. в області працювало лише 223 дитячі садки і ясла на 1191 дитину, то вже в 1968 р. їх численність зросла до 463 на 2,4 тис. дітей, в 1980 р. до 643 на 47,9 тис. дітей, а в 1989 р. – до 654 – на 55,4 тис. дітей. За цей же час в області було розбудовано систему клубних установ (у 1956 р. – 617, у 1989 р. – 795),

масових бібліотек (у 1956 р. – 708, у 1989 р. – 795), було розгорнуто системну мережу постійних і пересувних кіноустановок (у 1965 р. – 668, у 1989 р. – 782) [14] та діяльність колективів художньої самодіяльності, що працювали майже в кожному населеному пункті, колгоспі, підприємстві, навчальному закладі, лікувальній установі.

Значні господарські, політичні і культурні пере-

творення прискорювали інтеграцію закарпатських українців у складі української нації. Цьому сприяло утвердження соціалістичних суспільно-політичних відносин, які не лише висвітлили широкі взаємозв'язки населення різних областей України, а й посилювали відчуття економічної і територіальної близькості та культурно-побутової однорідності закарпатців з усією українською нацією. Важливу роль відіграло також поширення в Закарпатті української літературної мови і системи національних зразків духовної культури, утвердження загальноукраїнських настроїв, духу і ментальності. Протягом 55 років відбувались процеси нівеляції місцевих культурно-побутових традицій, їх вrostання в загальноукраїнські, тобто відбувались процеси соціальної, культурної та психологічної консолідації закарпатоукраїнців у складі української нації.

Всі соціально-економічні, політичні і культурні перетворення на Закарпатті в 1950-1991 рр. висувались в марксистську історико-економічну теорію розвитку та інтеграції нації, яка підпорядковувала етнонаціональні фактори соціально-класовим, відстоювала практику розмивання національних рис і ознак в наднаціональних. КППРС з 1960-х років не лише настирливо пропагувала, а й реалізовувала цю ідею через пропаганду соціалістичного інтернаціоналізму, радянського патріотизму і способу життя та формування історичної спільноти радянського народу. У цю пропаганду було втягнуто й творчу інтелігенцію. Аналізуючи цей процес, один із закарпатських прихильників комуністичної ідеології М.Макара

писав, що закарпатські письменники і поети у своїх творах «...відображали бурхливу будівничу радянську дійсність... Ці твори пронизувала ідея єдності з російським і всіма народами Радянського Союзу, які допомагали закарпатцям будувати нове життя. Немає жодного більш-менш видатного твору літераторів Радянського Закарпаття, де б у певній мірі не оспівувалась ідея дружби, братерського єднання, взаємодопомоги в спільній боротьбі народів за життя і долю» [15].

Такими й іншими схожими твердженнями закарпатські комуністи прилучались до пропаганди радянського народу, як такої соціально-політичної єдності всіх етносів СРСР, якій притаманна спільність умов соціально-економічного життя, батьківщини (держави), життєвого досвіду, мети, поглядів, рис культури, побуту традицій і т. ін. Все це виправдовувало, підтримувало, нав'язувало звуження і повне витіснення з ужитку і вивчення етнічних мов та історії, здобутків національних культур і традицій. На передній план висувалось знання російської мови, історії, культури, приниження національно-неросійського, звеличення російської культури як досягнення вищого ступеня цивілізації і т. ін. Такою політикою і державно-політичною практикою радянські власті заохочували процеси заміни національної культурної орієнтації на російську. Цей процес розчищав шлях до етнічної асиміляції окремих осіб та цілих етносів. Цьому сприяла вся русоцентристська політика КППРС, яка всіляко заохочувала зросійщення інших етносів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Інформаційно-аналітична служба Адміністрація Президента України. Спеціальний випуск.- № 12, червень, 1995. До 50-річчя возз'єднання Закарпаття з Україною.- К., 1995.- С. 37.
2. Демографический ежегодник СССР. 1990.- М., 1990.- С. 21,25; Народне господарство Радянського Закарпаття: Стат. зб.- Ужгород, 1969.- С. 10-11, 35-36; Радянське Закарпаття за 35 років: Стат. зб.- Ужгород, 1980.- С. 14-15, 19, 51-58, 65-66; Народне господарство Закарпатської області: Стат. зб.- Ужгород, 1990.- С. 3, 12, 13, 26; Населення Закарпатської області: Стат. зб.- Ужгород, 1990.- С. 13.
3. Радянське Закарпаття за 35 років: Стат. зб.- С. 14; Народне господарство Закарпатської області.- С. 12; Лавер О.Г., Макара М.П. Зміни демографічної та етнічної структури населення сучасного Закарпаття// Карпатика. Актуальні питання історії і культури країн Центральної і Південно-Східної Європи.- Ужгород, 1993.- Вип. 2.- С. 240-242.
4. Демографический ежегодник СССР. 1990.- М., 1990.- С. 530, 545; Копчак В.П., Копчак С.И. Население Закарпаття за 100 лет (1870-1970).- Львов, 1977.- С. 165-168.
5. Лавер О.Г., Макара М.П. Названа праця.- С. 237-238; Копчак В.П., Копчак С.И. Названа праця.- С. 69-70; Демографический ежегодник СССР. 1990.- С. 252.
6. Народне господарство Закарпатської області: Стат. зб.- С. 25.
7. Украинские Карпаты. Экономика.- К., 1988.- С. 91.
8. Мигович І., Макара М. Етнічна культура і міжнаціональне спілкування// Культура українських Карпат: Традиція і сучасність: Матеріали міжнар. наук. конф. (Ужгород, 1-4 вересня 1993 року).- Ужгород, 1994.- С. 405.
9. Мигович І.І., Колібаба А.В. Соціальне самопочуття і ціннісні орієнтації закарпатців.- К., 1994.- С. 11-12; Наулко В.І. Етнічний склад населення Української РСР.- К., 1965.- С. 132; Тиводар М.П. Процеси етнічного зближення представників різних національностей в колгоспному селі Закарпаття// Матеріали ХХІ наук. конф. Ужгородського державн. ун-ту. Серія історична.- К., 1967.- С. 222-226; Мигович І., Макара М. Етнічна культура і міжнаціональне спілкування// Культура українських Карпат: Традиція і сучасність: Матеріали міжнар. наук. конф. (Ужгород, 1-4 вересня 1993 року).- Ужгород, 1994.- С. 404.
10. Народне господарство Закарпатської області: Стат. зб.- С. 156-157; Радянське Закарпаття за 35 років: Стат. зб.- С. 175; Народне господарство радянського Закарпаття.- С. 167.
11. Шляхом до щастя. Нариси історії Закарпаття.- Ужгород, 1973.- С. 246-247.

12. Народне господарство радянського Закарпаття.- С. 172; Народне господарство Закарпатської області: Стат. зб.- С. 170, 174.
13. Народне господарство Закарпатської області: Стат. зб.- С. 16.
14. Народне господарство Закарпатської області: Стат. зб.- С. 166-179; Народне господарство радянського Закарпаття.- С. 179-184, 190-191.
15. Макара М.П. Відображення дружби народів і соціалістичного інтернаціоналізму в творчості сучасних закарпатських письменників// Матеріали XXI наукової конференції Ужгородського державного університету.- К., 1967.- С. 54; ДАЗО.- Ф. 1.- Оп. 11.- Спр. 22.- Арк. 55-56.

РЕЗЮМЕ

ЭТНОПОЛИТИЧЕСКИЕ ПРОЦЕССЫ НА ЗАКАРПАТЬЕ (1950-1991 гг.)

Малец А.Е. (Ужгород)

В статье автор рассматривает вышеуказанный период как очень сложный и противоречивый, доминирующий хозяйственными и этническими процессами. На протяжении этого времени в Закарпатье полностью победила советская государственно-политическая система (1951-1955 гг.), прошел процесс десталинизации и неэффективных реформ Н.С. Хрущева (1956-1964 гг.), эпоха застоя (1965-1985 гг.) и эпоха перестройки М.С. Горбачева (1986-1991 гг.).

Хозяйственные, политические и культурные процессы, что происходили в обществе, ускоряли интеграцию закарпатских украинцев в составе украинской нации. Этому способствовало утверждение социалистических общественно-политических отношений, которые не только осветили широкие взаимосвязи населения разных областей Украины, но и усилили ощущение экономической и территориальной близости и культурно-бытовой однородности закарпатцев со всей украинской нацией.

Важную роль сыграло также утверждение в Закарпатье украинского литературного языка и системы национальных образцов духовной культуры, общеукраинских настроений, духа и ментальности. На протяжении 55 лет происходили процессы нивелиации местных культурно-бытовых традиций, их востания в общеукраинские, то есть происходили процессы социальной, культурной и психологической консолидации закарпатских украинцев в составе украинской нации.

SUMMARY

ETHNOPOLITICAL PROCESSES IN ZAKARPATTYA (1950-1991)

Malets A.E. (Uzghorod)

In this article author examines the above-mentioned period as a very complicated and descriptant one with economical, ethnical processes dominated. During the described period the dominated Soviet government political system completely won in Zakarpacie; the process of destabilization and Hruschov's non-effective reforms had gone, the stagnations age (1965-1985) had left and Gorbachev's reorganization age had finished (1986-1991).

The economical, political and cultural processes which took place in society accelerate the integration of Ukrainian people of Zakarpacie in the Ukrainian nation's structure. The consolidation of social general political relationship helped to it. These relationship not only showed the deep intercommunication of the population of different regions of Ukraine, but reinforced the feeling of economic and territorial proximity and cultural and welfare homogeneity of Zakarpathian people with all Ukrainian nation.

The establishment of Ukrainian language and the system of national examples of spiritual culture, general public mood, spirit and mentality also played an important role.

For a period of 55 years the processes of getting rid of local cultural and welfare traditions took part, so we can say that processes of social, cultural and psychological consolidation of Zakarpathian people in the Ukrainian nation's structure happened.